

# THEOLOGIAI SZEMLE

A MAGYARORSZÁGI EGYHÁZAK ÖKUMENIKUS TANÁCSÁNAK FOLYÓIRATA

ALAPÍTVÁ 1925

## A TARTALOMBÓL

Teodiceai útkeresések...

\* \* \*

A reformáció  
terjedése a török hódoltság  
területén

\* \* \*

Levél Izrael állam  
nagykövetének

\* \* \*

Teológiai tényből  
gyűlöletkeltés?

ÚJ FOLYAM (LXVII)

2024

1

# THEOLOGIAI SZEMLE

2024. 1. szám

## Felelős kiadó:

Magyarországi Egyházak  
Ökumenikus Tanácsa

## Szerkesztőség:

Ökumenikus Tanács Irodája  
1117 Budapest,  
Magyar tudósok körútja 3.  
Telefon: 371-2690  
Fax: 371-2691

## Kiadóhivatal: A Magyarországi

Református Egyház  
Kálvin János Kiadója  
1113 Budapest, Bocskai út 35.  
Telefon: 386-8267, 386-8277

Index: 26 842

ISSN 0133 7599

## Főszerkesztő:

Dr. Bóna Zoltán

## Szerkesztőségi bizottság

elnöke: Dr. Korányi András  
tagjai: Dr. Balla Ibolya  
Cartoletti Norbert  
Dr. Csepregi András  
Dr. Csűrös András  
Dr. Fekete Károly  
Háló Gyula  
Magyar Péter Marius  
Dr. Ötvös Csaba József  
Szuhánszky T. Gábor  
Dr. T. Németh László

## Olvasószerkesztő:

Jakab László Tibor

Nyomás és kötés: DELACH 2016 Kft.

Felelős vezető: Géczi László

## Nyomdai előkészítés:

TIBUKTU Kiadó

Előfizethető a kiadóhivatalban, posztaltalványon, vagy átutalással a Református Kálvin Kiadó 11711034–20856731 számlájára.

Előfizetési díj egy évre: 7980 Ft  
Egyes szám ára: 1995 Ft

Előfizetési díja nyugati terjesztésben befizethető a fenti forintszámlára.

Megjelenik negyedévenként

## A főszerkesztő jegyzete

### Repertórium készül: 2017–2023

Felgyorsultan változó világunkban, önmagában is nagy dolog, ha valami túléli a megszűntetés és változtatás korszakát és annak nem kis lendületét. Főszerkesztőként talán nem szerénytelenül hiszem, hogy a Theologiai Szemle zökkenőmentes megjelenése – papíron való terjesztése különösen is – azzal indokolja túlélését, hogy életszerű. A teológia örök tudományát az újabb és újabb felfedezések, felismerések frissességével szemlézi és adja tovább. Ennek eredményeként gondolhatunk vissza az elmúlt hat esztendőre is, amely időszak repertóriumának első lapjain köszöntöm a kutatókat, e helyt pedig e lapszám olvasóit. Hasonlóképpen a szerzőket, továbbá minden érdeklődőt, aki ilyen vagy olyan rendszerességgel kapcsolatba kerül az immáron 99 esztendő Theologiai Szemlével.

A szerkesztőség ebben az intervallumban is megszerkesztette évente a négy lapszámot, sikerrel szervezte az évenkénti egy belföldi, egy külföldi konferenciáját. Legutóbb Pozsonyban a Liszt Intézetben, számos civil szervezet bevonásával vizsgálta a migrációnak, a kisebbségi sorsnak és a békeségnek bibliai aspektusát. Mint talán ismeretes, a lapgazda Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa is immáron civil szervezetként folytatja tevékenységét. Ami önmagában is inspirálja szerkesztőségünket arra, hogy a Szemle – a korábbi hagyományát még intenzívebben gyakorolva – ne csak a teológusok „elefántcsonttornya” legyen. Ne csak a teológusok kérdéseivel szembesüljön, már csak azért se, mert végső soron minden kérdésnek van teológiai aspektusa, sőt sokan úgy véljük, hogy minden immanens kérdésre a végső válasz transzcendens.

Örömdetes tényként ismétlem és újdonságként jelzem, hogy folyóiratunk immáron digitálisan elérhető a lapgazda MEÖT honlapján és az Arcanumnál is. A novum pedig az, hogy az MTA Könyvtár és Információs Központ éppen ezekben a napokban digitalizálja a Szemlét, persze úgy, ahogy azt a másik két forrás is teszi: az utolsó néhány évfolyamot visszatartva.

A digitalizált anyag azonban akkor lesz igazán kutatható forrássá, ha annak tartalmára és szerzői sorára tekintettel naprakész repertórium áll a rendelkezésünkre. Ennek jegyében említjük hálával azt a tényt, hogy a repertóriumok 1925–2017-ig digitálisan elérhetőek, 2023 végéig pedig hamarosan elérhetőek lesznek. E munkát bizonyos szakaszolással és nem folyamatosan végeztük, végezzük, mint Isten „evangélium szerint reformált egyházának szolgálói” az Ő dicsőségére, népének javára, s nem utolsósorban a szent – és olykor profán – tudományok ápolására.

A Theologiai Szemle – mint a mai napig egyetlen magyar nyelvű ökumenikus szakfolyóirat –, ebben a szolgálatban áll. Továbbá ennek felelősségével, örömeivel és méltóságával készül alapításának 100 éves évfordulójára és nyilván az Úr kegyelmét kérve így kész a munka folytatására.

Bóna Zoltán

A Theologiai Szemle egyes számainak megjelenési ideje:

1. szám március 15. • 2. szám június 15. • 3. szám szeptember 15. • 4. szám december 15.

KÉZIRAT LEADÁSÁNAK IDEJE:

2024. 02. 01.

### A szerkesztőség közleménye

Kérjük kedves munkatársainkat, hogy szövegszerkesztővel készült írásait E-mailben Microsoft Word dokumentumban küldjék el szerkesztőségünkbe. A dokumentum mérete A/4-es álló formátum, 2,5 cm-es margóviszonyokkal. A kenérszöveg 12 pontos Times New Roman betűtípusból legyen szedve, szimpla sorközzel, ezzel is megkönnyítve az előzetes terjedelemszámítást. Ha a dokumentum tartalmaz görög vagy héber írást is, úgy csatolják ezeket a betűtípus file-okat is az anyaghoz, ennek hiányában nem garantált az írás pontos megjelenítése.

E-mail-címünk: [theolszemle@meot.hu](mailto:theolszemle@meot.hu). Internet: <http://meot.hu/index.php/thzszemle-m/thzrakt-m>  
Az írás közzélése nem jelenti azt, hogy a szerkesztőség a szerzővel mindenben egyetért. A cikkek tartalmáért minden szerző maga vállalja a felelősséget. Dokumentumok megőrzését, visszaküldését nem tudjuk vállalni.

A fenti edukáló tevékenységük terméke a 2001 óta minden évben (sőt, 2017-ben duplán!) megjelenő évkönyv sorozat, amelynek az idei már a 24. kötet.

Mint ahogy a korábbiakban megszokhattuk, most is impozáns a szerzői névsor: Biró Tamás (ORZSE, ELTE), Dobos Károly Dániel (ORZSE), Enghy Sándor (Sp. Ref. Teol. Ak.), Gerőfiné Dr. Brebovszky Éva (ev. lp.), Görföl Tibor (Vigília), Jutta Hausmann (ORZSE), Hidvégi Máté (ORZSE), Jakab Attila (Holocaust Dok. Kpt. és Emlékg.), Kamarás István (vall. szoc., egy. tanár), Kiss Endre (ORZSE), Kókai-Nagy Viktor (DE-Ref. HTK), Koncz Vágási Katalin (DE-Ref. HTK), Kovács Enikő Hajnalka (KRE-HTK), Lengyel Gábor (LJG Hannover), Peremiczky Szilvia (ORZSE, Goldziher Int.), Racs Csaba (EGHF), Simon Zsolt (Adventista Teol. F), Szántóné Dr. Balázs Edit (ORZSE), Szatmári Györgyi (Sapientia HTF), Szécsi József (ORZSE), Szita Szabolcs (prof), Tonhaizer Tibor (Adventista Teol. F), Tóth-Takáts Judit (ORZSE), Udvarvölgyi Zsolt András (ME-BTK), Víz Péter (CSI).

A témakörök pedig szinte befoghatatlanul széleskörűek. Olvashatunk rendkívül magas szintű esszéket vallási kérdésekben, de jelentés is van az International Council of Christians and Jews, azaz a Nemzetközi Keresztény-Zsidó Tanács éves találkozásáról. Kifejezetten megrázó, ugyanakkor ébresztő tudósítást kapunk a világban a közelmúltban előforduló keresztényellenes jogsértésekről, pontosan fel térképezve az alábbi országokban: Algéria, Algéria/Marokkó, Bahrein, Banglades, Belorusz, India, Irak, Irán, Kína, Líbia, Mianmar, Nicaragua, Nigéria, Oroszország, Örményország/Hegyi-Karabah, Pakisztán, Peru, Srí Lanka, Svájc, Szíria/Liechtensteini Hercegség, Szudán/Dél-Szudán, Szudán, Törökország, Törökország/Szíria, Uganda, Üzbegisztán, Vietnám. Hála az Úrnak, Magyarország egyelőre nincs a listán...

Sajnos az üldözések nem újkeletű passziói világunknak, az Újszövetség irataiban is nyomon követhetők az általunk ma már elkerülni kívánt zsidó-keresztény konfliktusok, melyről kiváló értekezés található e gyűjteményben.

Zenész énem ujjongott, amikor Fanny Hensel zeneszerzőről való tanulmányt olvashattam, ahogy a bennem élő bibliás teológus örömmel üdvözölte a rendkívüli írásmagyarázatokat.

Személyes élményem, hogy már kisgyermekként az ökumené szellemében nevelkedtem. Hálás vagyok, hogy úgy nőhettem fel, hogy az alaptétel egymás elfogadása volt, a párbeszédre való készség. A cserkészcsapatom, amelynek 20 éven át voltam oszlopos tagja, szintén ökumenikus szellemenben ápolta a rábízott palántákat. Hiszem, hogy csak így érdemes. Nekem ez a tanulmánykötet minden évben megerősítés, hogy egyszer valóban értékelni és tisztelni fogjuk egymást, mint Isten szeretett teremtményeit, hovatovább Benne testvéreit.

Végezetül a főszerkesztőt, Szécsi Józsefet idézem: „A Teremtés nem zárult le, mi is társteremtők vagyunk, egy végtelen történés részesei, melyben életünk és történelmünk minden pontján megeremthetjük azt a világot, melyről Isten álmodott és mi is szeretnénk, ha megvalósulna! A Mennyeek Országá, az örök élet, nem a Mennyben kezdődik, hanem itt és most. Feladatunk – sajátos területünkön – legalább kettős, a történelmi bűnök és hibák helyretétele a zsidó, keresztény és iszlám vallás világában. Sohasem hihetjük azt, hogy munkánk befejeződött.

Évekkel ezelőtt a Keszthelyi Zsinagóga mögötti kertet bibliai növényekkel, virágokkal kezdték beültetni. Ebben Raj Tamás főrabbi (†2010) segítette a közösséget. Egy idő után kiderült, hogy egyetlen egy olyan növény sincs, amely azonos lenne a 2–3 ezer évvel ezelőttivel, annak csak mai mutációja létezik. A közel- és régmúlt bűnei, napi problémái egymásra halmozódnak és ha nem dolgozzuk fel napi szinten, tudomásul véve saját korunk, kultúránk szemüvegét, akkor tovább görgetjük az emberi létezés bűnlajstromát.

Feladatunk a múlt és a jelen non-stop rendbetétele elvi és gyakorlati, vallási és politikai síkon egyaránt! A zsidó, a keresztény és az iszlám vallásban korunkban is számtalan irányzat él egymás mellett nem kevés vallási és politikai problémával együtt. Feladatunk, hogy városunknak, a polisznak, vagyis a földkerekségnek békéjét türelemmel munkáljuk vallási és politikai síkon egyaránt!”

Amikor az Évkönyv megjelent, még nem gondoltuk, hogy minden eddiginél sürgetőbb lesz ez a feladat...

Olvassunk, tájékozódjunk, tanuljunk egymásról, egymástól! Kezdhessük ezt akár ezzel a pazar antológiával, haladóként pedig ugyanezzel folytathatjuk!

Kun Ágnes Anna

DAVID BENTLEY HART

## The New Testament: A Translation

Second Edition, New Haven–London, Yale University Press, 2023. 648 oldal

Az Újszövetség bőséges angol nyelvű fordításai után mit várhatunk még egy új fordítástól, ráadásul annak is a második kiadásától? David Bentley Hart *The New Testament: A Translation* című fordításában viszont éppen az egyházi tradíció által megszokott és berögzült újszövetségi igeszakaszok értelmezését igyekezett felülírni. Maga Hart így fogalmaz a második kiadás előszavában: „meg akartam tisztítani az emlékezetemet mindazoktól a bevett

fordításoktól, amelyek egyes nehéz szavak, kifejezések és versek esetében túl nagy befolyást gyakoroltak a dogmatikai és teológiai tradícióra” (IX–X). Ebben az esetben tehát nem egy bibliafordító szakbizottság demokratikus eljárásának eredményeit vehetjük kezünkbe, amelyben leggyakrabban a dogmatikai hagyomány mentén jól ismert szövegek modernizálásával találkozunk, hanem egy független észak-amerikai ortodox teológus munkáját, amely arra

készítet, hogy a „túl” jól ismert szövegeket újra olvasva újragondolhassuk.

A görög szöveget Hart a Nestle–Aland szerkesztésében megjelent *Novum Testamentum Graece* huszonnyolcadik kiadásából (NA<sup>28</sup>) és a United Bible Societies által gondozott *Greek New Testament* ötödik revideált kiadásából (UBS<sup>5</sup>) veszi át, illetve a két „legjobb modern kutatómunka” mellett legfőbb támpontként tekint a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus 1904-ben kiadott Újszövetségére (PT). Hart Újszövetség-fordításának második kiadásában az első kiadáshoz képest több helyen is megváltoztatta döntéseit olyan szövegkritikai kérdésekben, amelyekre az első kiadásban adott válaszait mára „tévűtnak” tekinti. Azonban a kritikai kiadások főszövegét többnyire hűen használja, ezt bizonyítja, hogy a Mk 16,9–20 és Jn 7,53–8,11 szögletes zárójellel keretezett részeit szintén szögletes zárójellel veszi át, és lábjegyzetben részletesen kifejti az adott szövegkritikai problémát. Ezek a fordítói döntések továbbá arra is rámutatnak, hogy Hart nem egy ortodox fordítást akart létrehozni, hanem az eredeti görög szöveget igyekezett minél közelebb hozni a 21. századi olvasókhöz. „Ha [tehát] ez valamilyen mértékben megfelel valamelyik jelenlegi fordításelméleti iskolának, akkor az minden bizonnyal a »formális«, nem pedig a »dinamikus« ekvivalencia elmélete” (xxii).

A Jn 1,14 esetében sokan megkérdőjelezhetik Hart fordítási filozófiáját, amikor így adja vissza a görög szöveget: „*And the Logos became flesh and pitched a tent among us, and we saw his glory, glory as of the Father's only one*”. A problémát angol nyelvterületen az okozza, hogy az elterjedt „*only Son*” helyett használt „*only one*” fordítás sokkal inkább tűnik szándékos újításnak az *Apostoli hitvallással* szemben, mint megalapozott fordítási döntésnek. A kérdés kulcsa az, hogy a *μονογενής* görög szó az Újszövetségben leginkább az egyszülött („*only Son*”) értelemben kerül előnk – például a Zsid 11,17-ben Ábrahám és Izsák, valamint Lk 7,12-ben a naini ifjú és édesanyja kapcsolatának ábrázolásaként –, ezen a nyomon elindulva pedig vélt krisztológiai hiányosságokat is felróhatnánk a fordítónak. Az ökumenikus zsinatok értelmében Jézus Krisztus egyszülött Fiúságának elengedését azonnal heretikusnak kiálthatnánk ki, és azt gondolhatnánk, hogy Hart sajátos eretnek teológiai nyilatkozatát olvassuk. A fordító szándéka azonban nem véletlenül zavarba ejtő a hitvallásokat és a bibliai igeszakaszokat visszhangozni vágyók számára, hiszen fordítási megközelítésében elkötelezetten törekszik arra, hogy ne egy teológiai értelemezett szöveggel, hanem a görög eredeti szövegek hangsúlyaival konfrontálja az olvasót.

Az Újszövetség, mivel több szerző által, több műfajban írt szövegek gyűjteménye, ezért fordításának esetében az eredetiség megőrzése az egyes szerzők hangjának és sajátos jellegének megőrzését is jelenti. Így hát Hart szándéka tudatosan nem az újszövetségi szövegek egy egységesebb, cserébe mesterkélt képének megalkotása, hanem a szerzők írásában rejlő sajátosságok kidomborításával egy a megszokottnál autentikusabb fordítást kínál. Az eredetiség megőrzésének érdekében Hart még a szöveg minőségét is lefordítja, ugyanis ahol a bibliai szerzők gyengén írtak görögül (mint például A jelenések könyvében), ott Hart saját elmondása szerint szándékosan írt gyengén angolul is

(XXII). A fordító magas színvonalú angol nyelvhasználat mellett azonban ez azt jelenti, hogy egy egészen gördülékeny és jól érthető fordítását olvashatjuk A jelenések könyvének, sőt az első kiadás kritikáit komolyan véve több hiba is javításra került a szövegben. Így a Jel 1,1-ben például az *Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ* már nem mint „*A revelation from Jesus the Anointed*”, hanem mint „*A revelation of Jesus the Anointed*” fordítást olvashatjuk. A görög szöveg *genitivus* szerkezete, és annak megőrzése a második kiadás „*of Jesus*” fordításával még jobban megeragadja a szöveg szándékos kétértelműségét, amely már az első versben anticipálja, hogy a kijelentés egésze – alfától ómegáig – Istentől származó önkijelentés, azaz egyszerre szól Jézustól és Jézusról.

Hart a *The New Testament: A Translation* című munkájában az Újszövetség angol fordítását a Második kiadáshoz írt előszóval [*Preface to the Second Edition*], Köszönetnyilvánításokkal [*Acknowledgments*], A fordításhoz írt megjegyzéssel [*A Note on Transliteration*] és Bevezetéssel [*Introduction*] kezdi. A Bevezetésben kifejti a fordítás célját (xvii–xxii), betekintést enged a stilisztikai kérdésekbe (XXII–XXVIII), felvázolja az Újszövetség közösségét (XXVIII–XXVII), és magyarázatot nyújt a görög szöveghez, a szögletes zárőjelezett anyaghoz és a lábjegyzetekhez (XXVII–XI). A fordítás végén egy Utószóval [*Postscript*] – az első kiadásban még Záró tudományos utószóval [*Concluding Scientific Postscript*] – találkozhat az olvasó, amelyben Hart először jegyzetekkel segíti a János-prológus megértését, majd bemutatja „A lefordíthatatlanság példaértékű esetét” (533–536), illetve a központi újszövetségi fogalmak fordítását és magyarázatát (537–567). Ezt követően az újszövetségi szövegek szerzőségével kapcsolatos megállapításait olvashatjuk (567–576), majd megjegyzéseket az ókori idiómákról és a mai igeidőkről (576–584), végezetül pedig a holtak birodalmáról (584–588) és az eljövendő korszak életformájáról (588–602) szóló teológiai gondolatait. A Bevezetés és az Utószó előzetes ismerete tehát nagyban megkönnyíti a fordítás nehezebb szavainak és különleges gondolatiságának a megértését.

A Bevezetés ismeretében az is kikristályosodik, hogy Hart miért John Milbank teológus-filozófusnak ajánlja fordítását, ugyanis a politikai teológia és filozófia területén kutató Milbank társadalomtudományi szempontból is sok újítással találkozhat Hart fordításában. A Bibliában feltűnően sok vers tár előnk társadalmi problémákból adódó kérdéseket, ezért Hart már a Bevezetésben leszögezi, hogy „az Újszövetség, figyelmeztetően, a személyes vagyont nem pusztán erkölcsi veszélyként, hanem *bensőleg* rosszként ítéli el.” (XXXI) Éppen ezért javasol Hart egy egészen eltérő fordítást a gazdag ifjú történetében a tanítványok által feltett kérdésre, amit „valószínűleg nem úgy kellene fordítanunk, hogy »Akkor kicsoda üdvözülhet?« vagy »Hát akkor ki üdvözülhet?«, hanem inkább úgy, hogy »Akkor üdvözülhet-e bárki [közülük, a gazdagok közül]?« A kijózanító válasz pedig az, hogy ez emberileg lehetetlen, de az isteni hatalom által még egy gazdag ember is megmenekülhet.” (XXXIII) A Hart féle Újszövetség-fordítás tehát őszintén adja vissza a gazdagságot elítélő újszövetségi szemléletet, hűen átadva az eredeti görög szöveg gondolatiságát.

A fordítás egyik lényegi részét képezik a Hart által kiválóan összeállított magyarázó lábjegyzetek, melyeknek a legfőbb haszna, hogy a szövegben felsejlő teológiai kérdésekre precíz és lényegre törő tudományos forrásokkal, kéziratokkal, görög szómagyarázattal vagy nyelvészeti kérdésekkel válaszol. Jó példa erre Júnia esete, aki a Róm 16,7-ben kerül említésre mint „akit nagyra becsülnék az apostolok körében”. Hart miután elmezi a *Ἰουβία* név nyelvtani alakját, megemlíti, hogy a patrisztikus korban Júnia „kiváló bölcsességű nőként” volt számontarva, majd bemutatja, hogy ennek ellenére a „Júnia” név hogyan lett a későbbi évszázadokban a Julianus férfinév kicsinyítőképzős változata „Junias” formában. Ezután rámutat, hogy ezt az okfejtést „teljes biztonsággal el lehet utasítani mint abszurditást, hiszen az ókor hatalmas irodalmi emlékeiben, illetve a görög és latin nyelvek egyetlen korszakban sem fordul elő sehol a Junias férfinévként. Júnia apostol nő volt.” (317–318) A nők egyházi helyzetével kapcsolatos kérdésben szintén fontos magyarázó lábjegyzetet olvashatunk az 1Kor 14,34–35 kapcsán. Ezek a versek Hart szerint komoly szövegkritikai problémával bírnak, ugyanis a 34–35. versek megtörik a 33. és 35. versek értelmét, sőt, tartalmuk Pál apostoltól eltérő stílusban van megfogalmazva, és A korinthusiakhoz írt első levél korábbi részeivel (7,4; 11,5), illetve a Gal 3,28 teológiájával is ellentmondásban állnak. Ezért Hart az 1Kor 14,34–35 verseit interpoláltak tartja, így értelmet nyerve a szövegkörnyezetnek, valamint az 1Kor 7,4; 11,5 és Gal 3,28 egalitárius teológiai megközelítésének. Tehát „Pál minden tekintetben számol azzal, hogy a nők beszéljenek és prófétáljanak a gyülekezetben, és egyértelműen helyesli ezt a gyakorlatot egészen addig, ameddig a nők nem mutogatják provokatív módon »dicsőséges« hajkoronájukat” (345). Hart a fordításában ezen példákhoz hasonlóan tárja fel az olvasó számára az újszövetségi fogalmakat, sőt, az Utószóban egy glosszáriumot is találhatunk, melyben külön foglalkozik a legnehezebben fordítható és értelmezhető szavakkal (537–567).

De ki mindennek a megcélzott publikuma? Mivel Hart magyarázatai és lábjegyzetei bibliatudományi képzettség nélkül is maradéktalanul érthetők, ez azt feltételezné, hogy a Biblia iránt érdeklődő laikusok, és a lelkeszi teendők miatt leterhelt lekipászorok lehetnek az elsődleges célközönség. Azonban Hart olyan mesterein használja anyanyelvét, hogy sok kifejezés még az anyanyelven olvasó kutatók számára is zavarba ejtő lehet. Összegezve, Hart egy olyan újszövetségi szöveget prezentál, amely az ókori nyelvek ismerete nélkül is az eredeti görög szöveg tartalmi szintjére engedi az olvasót, miközben az eredmény élvezetéhez át kell hámozni magát Hart nyelvi stílusán. Ez azonban nem csorbítja a fordító érdemeit.

Szeretettel ajánlom tehát Hart Újszövetség-fordítását mindenkinek, aki érdeklődik a Szentírás világa felé. Az aktív lelkeszi szolgálatban álló prédikátorok új meglátásokkal, exegetikai segítséggel és a Szentírás üdítő erejével fognak találkozni, a laikus olvasóközönség az eredeti újszövetségi szövegek sajátosságait tapasztalhatja meg, a bibliafordítással foglalkozó kutatók pedig egy új szakbizottsági taggal bővíülhetnek Hart fordításának „személyében”.

Veres Ábel

## TARTALOM

### A FŐSZERKESZTŐ JEGYZETE

BÓNA ZOLTÁN:

Repertórium készül: 2017–2023 ..... 2

### SZÓLJ, URAM!

KHALED A. LÁSZLÓ:

Legyünk békekövetek. .... 3

### TANÍTS MINKET, URUNK!

SZAKÁCS TAMÁS:

Teodiceai útkeresések, theologia crucis és véletlen ..... 4

TEISZLER ÁDÁM:

A reformáció terjedése a török hódoltság területén a 16. században ..... 15

CSANÁDI VIKTOR:

A betegségdémonok rejtett megjelenési formái és a népi exorcizmus alapú gyógyítás teológiai összefüggései a hazai narratív népi emlékezetben ..... 19

MÉSZÁROS MÁRTA:

Teológiai tényből gyűlöletkeltés? ..... 32

PARODA ZSOLT:

A NATO különleges helyzete az Oroszországgal határos tagállamokban ..... 40

### KITEKINTÉS

TÓTH KRISZTIÁN:

Az akarat 4 féle állapota az egyik legősibb baptista hitvallás alapján ..... 47

### ÖKUMENIKUS SZEMLE

LEVÉL IZRAEL NAGYKÖVETÉHEZ ..... 49

MAGYAR BALÁZS DÁVID:

Nemzetközi Kálvin-konferencia Grand Rapidsben 50

EURÓPA KRITIKUS KÉRDÉSEI

BIBLIAI-TEOLÓGIAI REFLEXIOKKAL

KORÁNYI ANDRÁS:

Köszöntő ..... 52

ÖTVÖS CSABA:

Ortodox keresztény értelmezések békéről és háborúról Teológia- és hagyománytörténeti lábjegyzetek ..... 53

### KÖNYVSZEMLE

ÉLES ÉVA:

Kókai Nagy Viktor (szerkesztő): Heródes ..... 59

KUN ÁGNES ANNA:

Szécsi József (sorozatszerkesztő): Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv 2023 ..... 61

VERES ÁBEL:

David Bentley Hart The New Testament: A Translation ..... 62